UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Novissima Polyanthea, In Libros XX. Dispertita

Dominicus

Francofurti, 1613

Anima

urn:nbn:de:hbz:466:1-97211

Visual Library

¶ Exempla et Loci Biblici.

Angeli boni apparuerunt hominibus. Exempla: Agar ancillæ Saræ Gen.16.7. Abrahæ,18.2.& 22.11. Loth.19.1. Iacobo,28.12.& 31.11.& Oſee.12.4. Balaamo, *Numer.*22.22. Iſraelitis, *Iudic.*2.1. Gedeoni, 6.matri Samſonis,13.3. patri. *Verſ.*9.10.11. Dauidi,2.*Sam.*24.7. Eliæ, 1.Reg.19.5.2.*Reg.*1.3. ſeruo Eliſæi,2. *Reg.*6.17. Eſdræ,4.*Eſd.*2.*ver.*42.& 45. Eſaiæ, *Eſa.*6.6. Tobiæ, *Tob.*3.26. & 12.15. Sadrach & ſociis Dan.3.92. Danieli, *Dan.*6.22.& 9.21.& 10.8. Zachariæ Prophetæ, Zachar.1.*Verſ.*8.9. Macchabæo & ſuis,2. *Mac.*11.*v.*7.8. Ioſeph viro Mariæ Matt.1.20.& 2.*Verſ.*13.19. Chriſto,4.11. Vtrique Mariæ, *Mat.* 28.&c. Marc.16.5. Zachariæ, *Luc.*1.11. Mariæ Virgini, *Verſ.*28. Paſtoribus,2.9. Chriſto,22.43. Mariæ Magdalenæ, *Ioan.*20.12. Apoſtolis, Act.1.10.& 5.19. Philippo,8.26. Cornelio Centurioni,10.3. Petro.12. verſ.7. Paulo,27.23. Ioanni, *Apoc.*1.1.& 19.17.& 20.1 & 22.6. Angelus cum Iacobo pugnat. *Gen.*32.24. *Oſe.*12.v.3.4.

Ab Angelis interfectorum exempla: Angelus Domini percutit caſtra Aſſyriorum, 4 *Reg.*19.35.2.*Paral.*32.21. *Eſa.*37.36. populum Dauidis 2.Sam.24.10. Herodem, *Act.*12.23.

Angelorum officium. Angeli boni iræ Dei miniſtri, *Geneſ.*18.16. Exod.12.2.Sam.24.*Verſ.*16.17.*Act.*12.23. Angeli meſſoribus ſimiles, Matth.13. Angeli viri dicti, *Gen.*18.2.& 19.5.*Luc.*24.4. *Act.*1.10. Filij Dei dicuntur. *Iob.*1.16. διακριτικῶς, vt à filiis hominum diſcernantur: verum humanitus id de Deo dicitur, & ſumpta à regibus terrenis ſimilitudine, vt 1.*Reg.*22.10. Angeli virtutis Chriſti, 2.*Theſſ.*1.7. Angeli cum Deo collati mundi non ſunt, *Iob.*14.18. inuitant ad dandam Deo gloriam *Iſ.*9.7.& 1.3.20. gloriam Deo tribuunt, *Eſ.*6.3.*Luc.*2.14. Angeli diem iudicij ignorant, *Mat.*24.36.

Angelorum nomina, quæ in Sacris literis inueniuntur: Gabriel, Dan.8.16.& 9.7.*Luc.*1.*v.*11.26. Michael, *Dan.*10.13. *Iudæ v.*9. *Apoc.* 12.7. Raphael, *Tob.*5.5.& 6.1.& 12.2. Vriel, 4.*Eſd.*4.1.& 5.20. Angeli pro angelica natura, *Hebr.*2.16. Angelis linguæ tribuuntur à Paulo 1.*Cor.* 13.1. per hyperbolen ex hypotheſi, maxime emphaſeos gratia, ac ſi diceret: Si neque illis vterer ad commodum proximi, id vero nihil aliud eſſet, quam inanis & obſtrepera loquacitas. Idem. *Gal.*1.8. vbi de malis Angelis loquitur, friget, atque adeo abſurdus eſt ſermo. Relinquitur ergo, illud quoque dictum ὑπερβολικῶς ex hypotheſi intelligendum eſſe: ſic panis tribuitur Angelis, *Pſ.*78.25.& 105.40. hoc eſt, quo etiam Angeli vti potuiſſent, ſi pane veſcerentur. Angeli infantium vident faciem Patris, qui in cœlis eſt. *Matth.*18.10.

¶ Historica Exempla.

Decimo anno imperij ſui Heraclius, cum contra Agarenos ex portis Caſpiis eduxiſſet copias (de gente ſæuiſſima, quam Alexander Magnus ob immanitatem ſuper mare Caſpium incluſiſſe dicitur) Angelus Domini quinquaginta duo millia de exercitu eius occidit: quæ res tantum mœrorem ei conciliauit, vt eo extingueretur. *Otho Phryſingenſis lib.*5.*c.*9.& *Gothof. Viterbienſis parte* 16 *Chronicorum.*

Plura exempla vide apud Th. Zuing. in Theatro. Vol. 2. *lib.*7.*pag.*464.*Vol.*5.*lib.*2.*pag.*1231.*Vol.*9.*lib.*3.*p.*2252.

¶ Hieroglyphica.

In diuinis literis Lilium, præcipue album, nunc Chriſti, nunc Angelorum hieroglyphicum eſt: à candore quippe iuſtitiæ, ad quod reſpexiſſe volunt Salomonem; cum dixit: *Flos campi & lilium conuallium. Pier. Val. lib.*55 *pag.*533.

Neque abſurdum eſt Angelos per ſtellas intelligi, qui ſtellarum præſides habeantur. In Moſeos etiam traditionibus vt ſummi viri locum interpretantur, per ſtellas Angeli ſignificabantur. *idem lib.* 44.*pag.*437.

¶ Scriptores.

De Angelis, *Damaſcenus l.*2. *Dionyſius Areopagita in Hierarchia cæleſti. Lumen animæ. Tit.*8. *Rainerius, Pharetra.* Phil. *Melan. in locis. Huldrichus Zuinglius epiſtola* 17. *Bonicontrius lib.* 1 *rerum cæleſtium. Marſil. Ficin. lib.* 2.*cap.*82. An Angeli omnes ſint ſpeciei vnius? *Cælius Rhodigin. lib.*2.*c.*3. An iidem corruptioni ſubiiciantur. *idem l.*2.*c.*8. De Angelis bonis & malis, *Dionyſius Rikel lib.*5. *de fide Catholica.* Angelorum numerus Platonis ad id & Ariſtotelis ſententia, *Cæl. Rhod. l.*2.*c.*1. An Angeli habeant corpus? *idem Cælius l.*2.*c.*5. *Rampigallus c.*11. *Hanapus* 31. De Angelorum creatione & reparatione, *Lombardus* 2.1. Theologorum de Angelis bonis placita Parangeliarchus, *Cæl. lib.*2.*c.*11. De ordinibus Angelorum, *Beluacenſis, & Pharetra. Lombard.*29. Angeli nuntij Dei, *Otho Brunfelſius Pandec. l.*10.*c.*8. De Angelorum officiis, *Lombard.* 2.10. De Angelorum cognitione, *Aegidius de Roma.* De præſidio Angelico, *Ioan. Kiuins. vide etiã ſupra duos hymnos Melanth. & Stigelij, & exempla ſacra.*

Anima.

¶ DEFINITIONES ET ETYMOL.

ANIMA Græcè ψυχή, ῆς, ἡ & ψυχικὸς, οῦ, ὁ, animalis dicitur. Et eſt ſubſtantia creata, inuiſibilis, incorporea, immortali Deo ſimillima, imaginem nullam habens, niſi creatoris ſui. *ſecundum Aug. lib. diffinitionum.*

Anima eſt principium quo viuimus, ſentimus, intelligimus, nutrimur, & ſecundum locum mouemur primum. *Secundum Ariſt. l.* 2. *de Anima.*

Anima eſt actus primus ſubſtantialis corporis Phyſici, organici, in potentia vitam habentis. *Secundum Ariſtot. l.*2 *de anima.*

Anima vegetatiua eſt principium, quo vegetamur primum.

Anima ſenſitiua eſt principium, quo ſentimus primum.

Anima intellectiua eſt principium, quo intelligimus primum. *ſecundum eundem Ariſt.*

Anima, vt ait Lactantius libro de opificio Dei, c.17. quid ſit, nondum inter philoſophos conuenit, nec vnquam fortaſſe conueniet.

¶ Divisio.

ANIMA { *Vegetatiua, Senſitiua, Intellectiua,* } *De quibus infra,*

Partes nutritiuæ diffinitæ. — *Qualitates inſtrumentales.* — *Sedes earum.*

- ANIMA VEGETATIVA
  - *Nutritiua, cuius obiectum eſt alimentum, ſecundum quod potentia animatum, cuius vires ſunt*
    - *Attractiua, qua attrahitur alimentum animati nutritiuum.* — *Per calidum & ſiccum, cuius ſedes ſunt.*
      - *Stomachus, in quo eſt appetitus nutritiui.*
      - *Hepar, in quod attrahitur ſubtile ſeparatum à groſſo alimento in ſtomacho.*
      - *Membra nutrienda, quæ incarnantur à nutrimento, quod inducitur vis*
        - *Venarum per quas ducitur humor.*
        - *Arteriarũ, per quas ducuntur ſpiritus vitales.*
    - *Retentiua, qua attractum retinetur, donec digeratur* — *Per frigidum & ſiccum, cuius ſedes ſunt*
      - *Stomachus, in quo retinetur attractum, vt digeratur.*
      - *Hepar, in quo reſeruatur attractum à ſtomacho nutrimentum, mittendum ad cor. Et purum ibi reſeruatum eſt materia, ex qua fit nutritio totius animalis, cuius particula mittitur ad vaſa ſeminaria.*
      - *Extremitates venarum.*
    - *Digeſtiua, qua attractum & retentum digeritur* — *Per calidum & humidum, cuius ſedes ſunt*
      - *Os, in quo fit maſticatio nutrimenti, & ſolum præparat & diſponit ad digeſtionem.*
      - *Stomachus, in quo fit prima digeſtio, & ibi ſeparatur groſſum alimenti à ſubtili.*
      - *Hepar, in quo fit reſolutio nutrimenti in quatuor humores, & inde mittitur alimentum purum ad cor, & in via illius motus fit tertia digeſtio, & purum ibi reſeruatum eſt materia, ex qua fit nutritio totius animalis, ſed eius particula mittitur ad vaſa ſeminaria.*
    - *Expulſiua, qua ſuperfluum alimenti egeritur* — *Per frigidum & humidum, cuius ſedes ſũt*
      - *Extremitates venarum, in quibus fit acceptio nutrimenti.*
      - *Venter cum ſuis inteſtinis, in quæ venit à ſtomacho ſuperfluum alimenti digeſti.*
      - *Veſica, in qua recipitur humidum vrinale, quod ſtillat ab hepate.*
      - *Vaſa ſeminaria, in quibus ſumitur ſuperfluum quartæ vel propriæ tertiæ digeſtionis quod dicitur ſemen, per quod fit generatio. & dicitur ſuperfluum in quantitate, non autem in qualitate, quia per hoc generat animal ſibi ſimile.*
  - *Augmentatiua, cuius obiectum eſt alimentum, ſecundum quod potentis quantum.*
  - *Generatiua, cuius finis eſt, generare ſibi ſimile in ſpecie, cuius obiectum eſt alimentum ſecundum quod generatiuum ſibi ſimile in ſpecie, & eſt à Deo & natura indita propter ſpeciei conſeruationem. Cuius vires ſunt*
    - *Seminatiua, quæ in maſculis & fæminis ſemen generat.*
    - *Immutatiua, quæ virtutes, quæ inſunt ſeminibus, permiſcet contemperando, ſecundum quod complexioni cuiuslibet membri corporis formandi conuenit.*
    - *Formatiua, quæ ſic permiſtis ſeminib. membra format & configurat.*

Potentiæ ſenſitiuæ. — Organa. — Obiect. — Actus.

Anima ſenſitiua, apprehenſiua de foris, cuius partes ſunt

- *Viſus, cuius medium eſt perſpicuum, peruium ſeu diaphanum.*
  - Organa: *Oculus, ad quem peruenit neruus opticus protenſus à cerebro vſque ad pupillam, ibi ramificatus, ſpeciem ſenſati recipiens, & ad ſenſum communem referens.*
  - Obiect.: *Color, lumen,*
  - Actus: *Videre album & nigr[um] intermedijs coloribus.*
- *Auditus: cuius medium eſt aer, motus à duobus corporib. ad inuicem colliſis, continuatus aeri poſito intra concauitatem auris, qui eſt connaturalis animali.*
  - Organa: *Tympanum auris, ad quod dirigitur neruus protenſus à cerebro, continens ſpeciem audibilem.*
  - Obiect.: *Sonus.*
  - Actus: *Audire ac[utum] & graue, cu[m] [in]termedijs ſon[is].*
- *Olfactus, cuius medium eſt aër.*
  - Organa: *Duæ carunculæ deſcendentes à cerebro, ſimiles duobus capitibus mamillarum, per quas peruenit ſpiritus odorabilis, & ſenſum facit.*
  - Obiect.: *Odor,*
  - Actus: *Olfacere beneolentia [&] ueolentia, cum inter[medijs] odoribus.*
- *Guſtus, cuius medium*
  - *Intrinſecum eſt caro ſpongioſa.*
  - *Extrinſecum eſt humiditas ſaliualis.*
  - Organa: *Neruus ſuper linguam Expanſus, deſcendens à cerebro.*
  - Obiect.: *Sapor.*
  - Actus: *Guſtare dulce & [ama]rum, cum intermedi[js sa]poribus.*
- *Tactus, cuius medium eſt caro cooperiens neruos.*
  - Organa: *Caro vel neruus multipliciter ramificatus ad modum veſtis, tegens totum corpus.*
  - Obiect.: *Calidum, frigidum, humidum, ſiccum, durum, molle, aſperum, leue, & aliæ qualitates inde ſequentes.*
  - Actus: *Tangere calidum, f[rigi]dum, humidum, ſi[ccum,] durum, molle, aſper[um,] leue, cum interm[edijs] qualitatibus.*

Potentiæ ſenſitiuæ. — Organa. — Obiecta. — Actus.

Anima ſenſitiua.

- *Apprehenſiua de intus, ſecundum B. Thom. & Auerroëm: cuius partes ſunt*
  - *Senſus communis, virtus, cui redduntur omnia ſenſata, & eſt velut centrum aliorum quinq; ſenſuum, à quo deriuantur ſicut rami.*
    - Organa: *Prima concauitas cerebri maxime humida.*
    - Obiecta: *Senſibile ſenſatum, vt cognoſcibile, cuius actus ſunt*
    - Actus: *Diſtinguere inter pr[o]p[ria] ſenſata, vt inter colore[m et] ſonum.* *Percipere communia [sen]ſata, ſicut motum, [quie]tem, magnitudinem, [figu]ram, numerum.* *Percipere ſenſationes [inte]riores, ſicut cum ſentim[us nos] ſentire & video me vid[ere].*
  - *Phātaſia ſiue imaginatiua, quæ ſecūdum Ariſt. eſt motus factus a ſenſu, ſecundum actum.*
    - Organa: *Secunda concauitas cerebri vel pars immediate ſequens minus humida.*
    - Obiecta: *Senſibile ſenſatum, vt reſeruabile.*
  - *Aeſtimatiua, quæ in hominibus dicitur cogitatiua, virtus apprehendens de ſenſato, quod non eſt ſenſatum, ſicut ſunt intentio, vt infra,*
    - Organa: *In brutis poſterior pars capitis, in hominibus media cellula cerebri, vel in ſummo eius, quæ dicitur ſyllogiſtica.*
    - Obiecta: *Intentio bonitatis & maleuolentiæ, conuenientiæ & diſconuenientiæ, vtilitatis vel nocumenti, vt elicibilia forma imaginata.*
    - Actus: *Retinere ſpeciem vel ſi[mili]tudinem ſenſibilis, quam [per]cepit à ſenſu commun[i in] abſentia ipſius ſenſibilis.* *Apprehendere intent[iones] ſenſibilium, ſicut in o[ue co]gnoſcente inimicitias l[upi] vel gallina vulpis natu[ra]liter.*
  - *Memoratiua, virtus conſeruatiua intentionum, quas apprehendit æſtimatiua, & in hominibus proprie eſt reminiſcentia.*
    - Organa: *Poſtrema concauitas cerebri.*
    - Obiecta: *Intentio illicita ab æſtimata, in quantum reſeruabilis.*
    - Actus: *Retinere de intentio[ni]bus ſenſibiliū quas [ap]prehendit æſtimatiu[a].*
- *Motiua triplex.*
  - *Per modum dirigentis, ſcilicet oſtendendo, quid proſequēdum vel fugiendum, & hoc facit*
    - *Phantaſia & ſenſus communis, oſtendendo formas ſenſibilium proſequend[orum] vel fugiendorum, vt colorem ſaporem, odorem figuram, numerum & huiuſm[odi].*
    - *Aeſtimatio, præſentando intentione ſenſibilium ſequendorum vel fugiendo[rum] ſicut vtilitatem, nocumentum, conuenientiam, diſconuenientiam, delectabil[ita]tem vel triſtitiam eorum.*
  - *Per modum imperantis, & eſt virtus à Philoſophis dicta appetitiua, à Theologis ſenſualitas, & eſt duplex, ſcilicet*
    - *Concupiſcibilis, quæ eſt vis imperans motum, ad ea quæ æſtimantur neceſſaria & vtilia appetitu delectandi: cuius obiectum eſt bonum ſimpliciter & abſolute, cuius actus ſunt*
      - *Proſequi reſpectu boni,*
        - *Concupiſcere, Deſiderare, Gaudere, Lætari, Amare, Diligere.*
        - *Hanc partem perficiunt & moderantur ſex virtutes morales, ſcil.*
          - *Temperant[ia], Liberalitas, Affabilitas, Veritas, Eutrapelia, Philotimia.*
      - *Fugere reſpectu mali,*
        - *Abominari contra deſiderare.*
        - *Dolere contra gaudere.*
        - *Triſtari contra lætari.*
        - *Odiſſe contra amare.*
        - *Contemnere contra diligere.*
    - *Iraſcibilis, quæ eſt vis imperans moueri, ad pellendum à ſe, quod æſtimatur nociuum aut corrumpens appetitu vincendi, cuius obiectum eſt bonum arduum & expediens, & eſt ſecundum B. Thom. vt armiger & defenſatrix concupiſcibilis, ſecundum duplicem diſpoſitionem, ſcilicet*
      - *Corroborantem, quæ ſequitur cordis & virtutis impetuoſam confortationem, ex cuius imperio fiunt actus*
        - *In bonum, non quodcunque ſed excellens & honorabile, cuius actus ſunt*
          - *Ambitio, Spes, Superbia, Contemp[tus], Dominat[io].*
        - *In malum, non quodcunque ſed excellens, cuius actus ſunt*
          - *Audacia, Ira, Inſurrectio.*
      - *Debilitantem, quæ eſt diſpoſitio impetuoſe conſequens diſconfortationem cordis, ſecundum quam per fugæ fiunt actus.*
        - *A bono arduo difficili non excellenti.*
        - *A malo arduo difficili vel excellenti.*
          - *Deſperatio, Humiliatio, Reuerentia, Pœnitentia, Impatientia, Timor.*

- *Per modum exequentis & eſt virtus conſequēs ad affectiuas, diffuſa in lacertis, muſculis, & neruis, contrahens & relaxans ligamenta coniuncta membris, & eſt duplex ſcilicet*
  - *Generalis, eſt virtus motiua conſequens, vt ſupra, cuius ſedes eſt in poſtrema parte cerebri & capitis, vnde oriuntur nerui motiui, ſicut ab interiori nerui ſenſitiui ramificati per totum corpus.*
  - *Particularis, eſt in ſingulis membris vis motiua, per collatam virtutem a generali; cuius partes ſunt.*
    - *Contractiua, ex qua ſi prouenit motus totius animalis de loco ad locum, ſed eſt qua animal*
      - *Contrahitur,* / *Extenditur,* — *Vt* — *Conchilia & Oſtrea.*
    - *Progreſſiua, eſt vis vel principium tranſeundi de loco ad locum; cuius ſpecies ſunt.*
      - *Greſſiua pedibus.*
      - *Volatiua alis.*
      - *Reptatiua coſtis & ventre.*
      - *Natatiua pinnulis ſolo organo differentia,*
    - *Operatiua, eſt principium operandi, cuius organa iuncta ſunt in habentib. manus, vel os, vel cornua, vel pedes, vt in apibus & araneis.*
    - *Vocatiua, eſt principium emittendi vocem, ſecundum apprehenſionem, indicatiua affectionum, cuius organum eſt pulmo, & vitalis arteria quæ eſt in ſolis animalibus habentibus pulmonem.*
- *Apprehenſiua, & eſt intellectus ſeparabilis (quia non vtitur organo corporeo) & incorruptibilis, qui diſtinguitur ſecundum differentiam*
  - *Naturæ, in*
    - *Intellectum agentem, quo eſt, omnia facere: cuius actiones duæ, ſcilicet,*
      - *Illuminare formas vel ſpecies ſenſibiles exiſtentes in imaginatione vel æſtimatione, & illuminando abſtrahere:*
      - *Copulare abſtractos.*
    - *Huius obiectum eſt quidditas rei materialis, vt factibilis, ſe habens ad manifeſtandas ſpecies intelligibiles, vt lumen vel lux ad manifeſtandum colorem.*
    - *Intellectum poſſibilem, qui dicitur, & eſt, vt tabula nuda, picturarum omniū ſuſceptibilis, nullam ſpeciem habens actu, ſed poſſibilis ad omnes.*
      - *Materialis, quando eſt ſolum in potentia, nullam habens formam in ſpeciem intelligibilem.*
      - *Diſpoſitus, vel in habitu quando habet in ſe principia & propoſitiones, quæ non aliunde, ſed per ſe ſunt notæ: vt omne totum eſt maius ſua parte de quolibet eſt vera affirmatio vel negatio: & ſi ab æqualibus æqualia demas, quæ remanent æqualia ſunt.*
      - ¶ *Adeptus vel perfectus, quando habet concluſiones, quæ ſequuntur ad principia, ſed non eſt conuerſus ad illa per actualem conſiderationem.*
      - *Accommodatus, vel in actu, quando hæc actu conſiderat.*
        - *Et in hac parte ſūt ſeptē habitus intellectuales, quorum*
          - *Quinq; non contingit aſſentire falſò, ideo rectè dicuntur virtutes & habitus intellectus & ſunt*
            - *Intellectus*
            - *Sapientia,*
            - *Scientia,*
            - *Prudentia,*
            - *Ars.*
          - *Duo quibus cōtingit aſſētire falſo, ideo dicuntur habitus, ſed non virtutes intellectuales, ſcil.*
            - *Opinio.*
            - *Suſpicio.*
  - *Ordinis, & ſic diſtinguit B. Auguſt. intellectum in rationem*
    - *Superiorem, & Inferiorem.*
  - *Exercitii, & eſt eum intellectus exercetur, vel exercet: cuius ſpecies ſunt*
    - *Inuentiua vel inueſtigatiua, quæ eſt inquiſitio veri per ſe, vel experientia per modum compoſitionis, vel reſolutionis. vel per modum cognitionis cauſæ ad effectum, vel econtra, ad quam requiruntur quinque, ſcilicet*
      - *Ingenium, quod eſt extenſio intellectus ad intellectorum cognitionem.*
      - *Experientia, eſt rerum certitudo facta per ſenſum.*
      - *Apprehenſio, eſt ſimplex acceptio rei intelligibilis, vel hominis vel bouis.*
      - *Conceptio eſt complexio intellectualis, conceptio.*
      - *Ratiocinatio eſt diſcurſus intellectus, ab vno in aliud, à principio ad concluſiones, vt in ſyllogiſmis & conſequentiis.*
        - *Compoſitiua, vt homo eſt animal.*
        - *Diuiſiua, vt homo non eſt aſinus: quæ pertinent ad indicatiuam, vt ſunt ab alio: ad inuentiuam vero, vt ſunt à ſe.*
    - *Indicatiua, & eſt actio intellectus, quæ verum dicitur ab alio, quæ*
      - *Secundum ſe conſiderata, cuius actus ſunt quinque ſuperiora, ſcilicet* — *Ingenium, Experientia, Apprehenſio, Conceptio, Ratiocinatio.*
      - *In quantum iungitur ſenſibili, cuius actus ſunt*
        - *Diſcretio,*
        - *Dubitatio,*
        - *Opinio,*
        - *Fides,*
        - *Scientia,*
    - *Memoratiua, eſt theſaurus ſpecierum intellectarum, cuius actus ſunt*
      - *Retinere ſpecies intellectus vel conceptas.*
      - *Repræſentare retentas.*
      - *Reparare ex alio deperditas, vt ex loco, vel huiuſmodi.*
    - *Interpretatiua, quæ eſt datiua cognitionis, ad alios: cuius actus ſunt*
      - *Excogitatio, quæ eſt configuratio vel cognitionis, ad exprimendum exterius conceptum interius.*
      - *Significatio, quæ eſt cognitionis formatæ, per ſigna vel per verba demonſtratio, & fit potiſſimè per locutionem, quæ eſt vocalis prolatio cum intentione ſignificandi vel profitendi, quare non eſt irrationalium.*
- *Appetitiua, & eſt voluntas, cuius obiectum eſt bonum, vel apprehenſum ſub ratione boni: cuius actus ſunt*
  - *Eliciti,*
    - *Reſpectu finis,* — *Velle, Intendere, Frui.*
    - *Reſpectu eorum, quæ ſunt ad finem.* — *Eligere, Conſentire, Vti.*
  - *Imperati, & ſunt actus*
    - *Voluntatis,*
    - *Rationis,*
    - *Appetitus ſenſitiui vel ſenſualitatis.*
      - *Concupiſcibilis,*
        - *Amare,*
        - *Odiſſe,*
        - *Concupiſcere,*
        - *Fugere vel abominari,*
        - *Delectari,*
        - *Triſtari vel dolere,*
      - *Iraſcibilis,*
        - *Sperare,*
        - *Deſperare,*
        - *Timere,*
        - *Audere,*
        - *Iraſci.*
    - *Membrorum deſeruientium animali, in quantum eſt ſenſitiuum, vel animal.*

At hanc perficit proprie iuſtitia particularis, quæ eſt in ea tanquam in proprio ſubiecto.
Impropriè autem iuſtitia legalis.

¶ LOCI BIBLICI.

Anima per ſynecdochen, pro perſona, ſeu homine toto, *Geneſ.*14. 21. & 46. 27. *Leuit.* 4. 27. & 5. 1. & 11. v. 43. 44. & 17. v. 19. 15. *Num.* 23. 10. & 30. 3. 1. *Sam.* 18. v. 1. 3. & 19. 11. & 20. 17. & 22. 22. *Pſal.* 57. 5. & 88. 15. & 105. 18. & 106. 15. & 119. 20. & 120. 2. *Pro.* 11. 17. & 16. 17. & 19. v. 8. 16. & 22. 25. & 29. v. 10. 24. *Eſ.* 44. 20. & 46. 2. & 47. 14. & 33. 6. *Io.* 4. 8. *Abac.* 2. 10. *Mat.* 16. 25. vt ex *Lu.* 9. 23. *patet. Act.* 2. 43. & 7. 14. *Rom.* 13. 1. 1. *Pet.* 1, 9. pro parte hominis præſtantiore, *Mat.* 10. 28. *Luc.* 12. 5. *Eſ.* 10. 18. pro deſiderio, *Pſa.* 27. 12. (per Metalepſin) 41. 3. *Eccl.* 6. ver. 7. 9. *Eſ.* 43. 4. & 56. 11. *Ier.* 22. 27. & 34. 16. *Ezech.* 7. 19. & 16. 27. pro facultate, in qua reſident affectus, *Hebr.* 4. 12. pro ſanguine carnem viuificante, *Gen.* 9. 4. *Deut.* 12. 23. pro vita μετωνυμικῶς. *Ge* 37. 21. *Ex.* 21. v. 23. 30 & 30 12. *Deu.* 22 26. *Io.* 9. 24. *Iud.* 18. 25. 1. *Sam.* 20. 1. & 22. 23. & 23. 17. & 27. 9. 2. *Sam.* 1. 9. & 4. 8. & 16. 1. 11. *Reg.* 19. v. 10. 11. & 20. 31. 2. *Reg.* 1. v. 13. 14. & 7. 7. 1 *Par.* 11. 19. 2. *Par.* 1. 11. *Eſth.* 7. 3. *Iob.* 2. v. 4. 6. *Pſ.* 7. v. 3. 6. & 17. 9. & 22. 21. & 54. *verſic.* 5. 6. & 55. 19. & 56. 7. & 59. 4. & 86. 14. & 94. 17. & 109. 31. & 119. 25. & 142. v. 5. 8. *Pr.* 20. 2. *Eſ.* 16. 4. *Ier.* 39. 18. *Thre.* 59. *Matt.* 2. 20. & 6. 25. *Luc.* 9. 24. & 12. 23. & 17. 33. pro animali ſiue animante, *Apoc.* 16. 3. Anima viuens, pro animali vel animante, periphraſis, *Gen.* 2. 20. *Ezech.* 27. 7. Animæ vox tribuitur etiam cadaueri & homini mortuo, *Leu.* 19. 28. & 21. v. 1. 11. *Nu.* 5. 2. & 6. 6. & 9. 6. 7. *Oſe.* 9. 4. *Agg.* 2. 14. item ſepulchro, aut, vt alii, inferno, *Eſa.* 51. 23. Anima Chriſti turbata, *Ioan.* 12. 27.

Animarum immortalitas aſſeritur, *Geneſ.* 1. 27. & 15. 15. & 25. 8. & 35. 29. & 37. 35. & 49. v. 18. 29. *Ex.* 3. 6. *Num.* 23. 10. 1. *Sam.* 28. 11. 1. *Reg.* 17. 21. *Iob.* 4. 18. & 13. v. 15. 16. & 19. v. 25. 26. 27. *Pſ.* 16. v. v. 10. 11. & 19. 15. & 33. 6. & 69. 29. & 102. 29. *Eccl.* 12. 7. *Eſ.* 14. 9. & 31. 6. *Ez.* 37. v. 4. 5. *Da.* 12. 2. *Matt.* 10. 28. & 12. 32. *Luc* 12. 5. & 16. v. 9. 22. 23. & 20. 36. & 23. v. 43. 46. *Act.* 7. 59. & 23. 8. *Rom.* 7. 24. 1. *Co.* 15. 19. 2. *Cor.* 5. 1. & 66. *Phi.* 1. 23. *Heb.* 12. 9. & 13. 17. 1. *Pe.* 1. 9. & 2. v. 11. 25. Animarum caſtitas, 1. *Cor.* 7. 9. 1. *Pe.* 1. 22. Animas per patientiam poſſidere, *Luc.* 21. 19. eſt vita tranquilla & beata perfrui.

¶ SENTENTIAE BIBLICAE.

Anima, quæ peccauerit, ipſa morietur. *Ezech.* 8.

Nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam autem occidere non poſſunt. *Matth.* 10.

Quid enim proderit homini, ſi totum mundum lucretur & detrimentum animæ ſuæ faciat? aut quid commutationis dabit homo pro anima ſua? *Marc.* 8.

¶ PATRVM SENTENTIAE.

Animæ oculus, mens. *Aug.*

Animæ patria eſt Deus ipſe. *idem.*

Anima iuſti eſt ſedes ſapientiæ. *idem.*

Anima hominis aut à Deo, aut à Diabolo regitur. *idem.*

Anima medicina eſt credere in Chriſto. *idem.*

Anima etiam peſſima melior optimo corpore. *idem.*

Animas mortuas multi in corpore viuo habent. *idem.*

Animæ mortuæ ſepulchrum eſt corpus. *idem.*

Vis vt animæ tuæ caro tua ſeruiat, Deo ſeruiat anima tua: debes regi, vt poſſis regere. *idem.*

O anima Chriſtiana, euigila: & ſi qua in te ſit virtus charitatis, quæ omnia ſuſtinet, Domini tui imitare veſtigia. Conſidera, quot millia martyrum tritam tibi fecerint viam, tranſierunt virgines, tranſierũt martyres, tranſierunt pueri & puellæ, & adhuc times? quia docet te ille, qui eſt via. Via non errans, veritas non fallens, vita non deficiens. Via in exemplo, veritas in promiſſo, & vita in præmio. *idem de doct. Chriſti.*

Væ animæ audaci, quæ ſperauit, ſi à te receſſiſſet, ſe aliquid melius habiturum, verſa & reuerſa in tergum, & in latera, & in ventrem, & dura ſunt omnia, & tu ſolus requies, & ecce ades. *idem lib. 6. conf.*

Quid eſt, quod velis habere malum? dices mihi omnino, non vxorem, non filium, non filiam, non ſeruum, non ancillam, non tunicam, poſtremo non caligam: & tu vis habere malam vitam: rogo te, præpone animam tuam caligæ tuæ. *idem in homil.*

Anima eſt ſubſtantia creata, inuiſibilis, incorporea, immortalis, Deo ſimillima, imaginem habens creatoris ſui. *lib. de defin. animæ.*

Anima eſt quædam ſubſtantia rationis particeps, regendo corpori accommodata. *de quantitate animæ.*

Sicut Deus omnem creaturam, ſic anima omnem creaturam naturæ dignitate præcellit. Omnis autem anima aut Chriſti ſponſa, aut Diaboli adultera eſt. *ſuper Gen. addit.*

Felix anima, quam Dei pietas reſpicit, humilitas ſubiicit, potentia reducit, obedientia conducit, perſeuerantia perducit, deuotio introducit, charitas vnit. *de ſpiritu & anima.*

Hæc eſt animæ noſtræ vitalis ſubſtantia, quæ alitur & paſcitur, & gubernatur, nec quicquam eſt aliud, quod viuere faciat rationalem animam, quam eloquium Dei. *Amb. in Pſal.* 118

Animus author culpæ caro vero miniſtra. *offic.* 1.

Si magnæ mercedis eſt à morte eripere carnem, quanquam morituram, quanti eſt meriti à morte animam liberare, in cœleſti patria ſine fine victuram. *Greg. in homil. 26. mor.*

Quoquo ſe verterit anima, ſi vigilanter intendit, in eiſdem ipſis Deum inuenit, per quæ reliquit, eiuſque potentiam con[...] deratione cognoſcit, quorum amore deferuet, per quæ p[...] cidit, per hæc conuerſa reuocatur. *Idem.*

Tres vitales ſpiritus creauit omnipotens Deus: Vnum, q[...] non tegitur. Alium, qui carne tegitur, ſed non cum carne[...] Tertium, qui carne tegitur, & cum carne moritur.

Primus Angelorum, ſecundus hominum, tertius bruto[rum a]nimalium. *lib. dialogorum.*

Sic conditi mirabiliter ſumus, vt ratio animam, & anim[a ...] deat corpus. *Greg.*

Ad imaginem quippe Dei facta anima rationalis cæter[is re]bus occupari poteſt, repleri omnino non poteſt: capax [...] Dei, quicquid Deo minus eſt, non implebit. *Bernhard. in ſer[m. de] dicationis.*

Eſt cœlum ſancta anima, habens Solem intellectum, Lu[nam fi]dem, aſtra virtutes, vel certe ſol iuſtitiæ zelus, aut feruens ch[aritas ...] luna continentia *ſuper Cantic.*

Animæ deſideranti Dominus feſtinus occurrit, cœleſti m[...] cumfuſus. Vnguentis optimis delibutus, animam recreat fatig[atam ...] eſurientem reficit, aridam impinguat, terrenorum oblitam [...] ipſius immemorem. *ibid.*

Paupertate, manſuetudine, & fletu renouatur in anima [...] tudo quædam & imago æternitatis, omnia tempora com[ple]ctens: nam paupertate futura meretur, manſuetudine [...] ſentia vendicat, luctu pœnitentiæ præterita quoque recupe[rat ...] bidem.

Hæc eſt animæ ſuauiſſima & ſaluberrima requies, co[nſcien]tia munda. Quies ſecura ſit beatæ animæ culcitra, co[...] puritas, capitale tranquillitas, opertorium ſecuritas, vt in h[...] rim ſtrato dormiat delectabiliter, & feliciter requieſcat. [...] 106.

Aduertiſtis tres eſſe ſanctarum ſtatus animarum: primum in corpore corruptibili: ſecundum ſine corpore: tertium in c[orpore] iam glorificato: primum in militia, ſecundum in requie, ter[tium in] beatitudine conſummata. *Serm.* 107.

Quid indecentius, quam curuum recto corpore gerere an[imum ...] *ſuper Cant. ſerm.* 14.

Tria iſta anima curioſa Dei non ceſſat inquirere: ſcilicet [...] tiam, & iudicium, & locum habitationis gloriæ ſponſi, ta[...] viam, in qua ambulet, vt de forma iuſtitiæ ſit formoſa, de [...] rum notitia cauta, de deſiderio præſentiæ ſeu gloriæ ſponſi [...] Talem prorſus decet ſponſam pulchram, eruditam & caſtam [...] *Cantica.*

Cadit aſinus, & inuenit, qui ſe ſubleuet: cadit anima, & n[...] qui manum apponat. *ibid.*

O anima inſignita Dei imagine, decorata ſimilitudine, [...] ſata in fide, dotata in ſpiritu, redempta ſanguine, deputata [an]gelis, capax beatitudinis, hæres bonitatis, rationis particeps [...] bi cum carne, qua haud aliud vilius ſterquilinium inueniſti [...] *ditat.*

Si animam negligamus, nec corpus ſaluare poterimus. Non [...] anima pro corpore, ſed corpus pro anima factum eſt. Qui ergo [...] primum eſt, negligit, & quod inferius eſt, extollit, vtrumque [...] rumpit. Qui vero ordinem ſeruat, & quod primum eſt, colit, e[...] negligat, quod ſecundum eſt, per primi ſalutem ſaluabitur & [...] dum. *Chryſoſt. de recuperatione lapſi.*

Anima, dum viuificat corpus, anima eſt: dum vult, anim[us ...] dum ſcit, mens: dum recolit, memoria eſt: dum rectum iudica[t ...] eſt: dum ſpirat, ſpiritus eſt: dum aliquid ſentit, ſenſus eſt. [...] *Etymol.*

[...] quid miraris ſyderum altitudines, & profund[...] ma[...] tui abyſſum intra, & mirare, ſi potes. *Iſidor. lib.* [...] *ſummo* [...]

Quod ſi Deus eſt, & incorporalis, & inuiſibilis, & æternus, [...] non idcirco interire animam credibile eſt: quia non videtur, [...] quam receſſit à corpore. *Lact. Firm. l. 7. diuin. inſtit. c. 9.*

Maius teſtimonium requiramus: Polyte; quidam conſ[uluit A]pollinem Myleſium, vtrumne maneat anima poſt mortem, [an dis]ſoluatur? Et reſpondit his verſibus:

Ψυχὴ μὲν μέχρις οὗ δεσμοῖς πρὸς σῶμα κρατεῖται,
Φθαρτὰ νοοῦσα πάθη, θνηταῖς ἀλγηδόσιν εἴκει.
ἡνίκα δ' ἂν λύσιν βροτέην μετὰ σῶμα μαρανθὲν
ὠκίστην εὕρηται, ἐς αἰθέρα πᾶσα φορεῖται,
αἰὲν ἀγήραος οὖσα, μένει δ' εἰς πάμπαν ἀπειρής.
πρωτόγονος γὰρ τοῦτο θεοῦ διέταξε πρόνοια. id eſt:

Anima quidem quoad vinculis corporis tenetur,
Corruptibiles paſſiones ſentiens, mortalib. cedit dolori[bus]
Cum vero humanam ſolutionem velociſſimam
Poſt corruptum corpus inuenerit, omnis in æthera fert[ur]
Nunquam ſeneſcens, & manet in æternum ſine pœna.
Primogenita etenim hoc diuina diſpoſuit prouidentia.

Falſa eſt igitur Democriti & Epicurei ſententia, & Dic[æarchi] de animi diſſolutione, qui profecto non auderent de inter[itu ani]marum Mago aliquo præſente diſſerere, qui ſciret, certis c[armi]nibus cieri ab inferis animas, & adeſſe, & præbere ſe hu[manis] oculis videndas, & loqui, & futura prædicere, & ſi auderent [...] & [...]

…præſentibus vincerentur. Sed quia non præuidebant …, quæ tam ſubtilis eſt, vt oculos humanæ mentis ef… dixerunt.

… de anima differens, ex hoc, ait, poſſe cognoſci animas eſſe …que diuinas, quod in pueris mobilia ſunt ingenia, & … facilia, quod ea, quæ diſcunt, ita celeriter capiant, … primum diſcere illi videantur, ſed recognoſcere, at… In quo vir ſapiens Poetis ineptiſſimè credidit. *ibi-*

… iuſtitia Dei, vbi bonorum merces, malorumque iu… anima mortalis eſſet? *Orig. ſuper Cant.*

… innocentiæ, ſicut Deus præſidebat ſpiritui, ſic ſpiritus …, & ipſa caro iumentum ſpiritus erat, propterea ad … pertinebat, vt iumento ſuo pabulum prouideret, ne … hoc ſolum fortaſſis tunc deficere potuiſſet. Nunc autem … etiam freno & calcaribus indiget: Freno, vt furen… præcipitantem à malo cohibeat: calcaribus autem, vt ad be… excitet pigram. *Hugo. l. 1. c. 15.*

¶ POETARVM SENTENTIAE.

Ouid. 15. Met.

Morte carent animæ ſemperque priore relicta
Sede, nouis domibus viuunt, habitantque receptæ.
Ipſe ego (nam memini) Troiani tempore belli
Panthoides Euphorbus eram.

Ibidem.

…que ferinas
Poſſumus ire domos pecudumque in corpora condi,
Corpora quæ poſſunt animas habuiſſe parentum,
Aut fratrum, aut aliquo iunctorum fœdere nobis,
Aut hominum certe.

Tibull. 4.

Quin etiam mea cum tumulus contexerit oſſa,
Seu matura dies fato properat mihi mortem,
Longa manet ſeu vita, tamen mutata figuram,
… me finget equum rigidos percurrere campos
Doctum, ſeu tardi pecoris ſim gloria taurus,
Siue ego per liquidum volucris vehar aera pennis:
In quemcunque hominem me longa receperit ætas,
Inceptis de te ſubtexam carmina chartis.

Claud. 1. rapt. Proſerp.

Quæ vbi per varios annos, per mille figuras
Egit lethæo purgatos flumine, tandem
Rurſus ad humanæ reuocat primordia vitæ.
Seminibus, quantum non noxia corpora tardant,
Terrenique hebetant artus, moribundaque membra.
Hinc metuunt, cupiuntque dolent, gaudentque nec auras
Reſpiciunt clauſæ tenebris, & carcere cæco,
Adiunxit geminas: illæ cum corpore lapſæ
Intereunt, hæc ſola manet, buſtoque ſuperſtes
Euolat: hanc alta capitis fundauit in arce
Mandatricem operum, proſpecturamque labori,
Illas inferias collo, præceptaque ſumma
Paſſuras dominæ, digna ſtatione locauit.

Propert. 4. 7.

Sunt aliquid Manes, lethum non omnia finit,
Luridaque euictos effugit vmbra rogos.

Claud. 4. Hon.

Diſce orbis, quod quiſque ſibi cum conderet artus
Noſtros æthereis miſcens terrena Prometheus,
Sinceram patri mentem furatus Olympo
Continuit clauſtris, indignantemque reuinxit,
Et cum non aliter poſſent mortalia fingi.

Lucret. 3. de rerum natura.

Præterea gigni pariter cum corpore, & vnà
Creſcere ſentimus, pariterque ſeneſcere mentem.
Nam velut infirmo pueri, teneroque vagantur
Corpore ſic animi ſequitur ſententia tenuis.
Inde vbi robuſtis adoleuit viribus ætas,
Conſilium quoque maius, & auctior eſt animi vis.
Poſt vbi tam validis quaſſatum eſt viribus æui
Corpus & obtuſis ociderunt viribus artus,
Claudicat ingenium, delirat linguaque menſque:
Omnia deficiunt, atque vno tempore deſunt.

Ibidem infra.

Quapropter fateare neceſs' eſt, quæ fuit ante
Interiiſſe, & quæ nunc eſt, nunc eſſe creatam.

Boet. 4. 1.

Quod ſi terrarum placeat tibi
Noctem relictam viſere.
Quos miſeri toruos populi timent,
Cernes tyrannos exules.

Boet. 3. 10.

Hic quidquid placet, excitatque mentes.
Infimis tellus aluit cauernis.
Splendor, quo regitur, vigetque cœlum.

Vitat obſcuras animæ ruinas.

Iuuenal. 15.

Senſum à cæleſti demiſſum traximus arce,
Cuius egent prona, & terram ſpectantia mundi
Principio indulſit communis conditor illis
Tantum animas, nobis animum quoque, mutuus vt nos
Affectus petere auxilium, & præſtare iuberet:
Diſperſos trahere in populum, migrare vetuſto
De nemore & proauis habitatas linquere ſyluas:
Aedificare domos, Laribus coniungere noſtris
Tectum aliud, totos vicino limine ſomnos
Vt collata daret fiducia, protegere armis
Lapſum, aut ingenti nutantem vulnere ciuem.
Communi dare ſigna tuba, defendier iiſdem
Turribus, atque vna portarum claue teneri.

Boet. 3. 6.

Hic clauſit membris animos
Celſa ſede petitos,
Mortales igitur cunctos
Edit nobile germen.

Boet. 3. 9.

Tu cauſis animas paribus, vitaſque minores
Prouehis, & leuibus ſublimes curribus aptans
In cælum, terramque ſeris, quas lege benigna
Ad te conuerſas reduci facis igne reuerti.

Virg. 6. Æn.

Igneus eſt ollis vigor & cæleſtis origo.

Paulinus Auſonio epiſt 14.

Mens quippe, lapſis quæ ſuperſtes artubus
De ſtirpe durat cælitis,
Senſus neceſſe ſimul & affectus ſuos
Teneat æquè vt vitam ſuam.

Phocylides.

Ψυχὴ δ' ἐστ' ἀθάνατος καὶ ἀγήρως ζῇ διὰ παντός.
Anima autem immortalis & inſeneſcibilis viuit per omne (tempus

Menander.

Βέλτιόν ἐστι, σῶμα ἢ ψυχὴν νοσεῖν.
Melius eſt corpus quam animam ægrotare.
Ψυχῆς ἐπιμελοῦ καθ' ὅσον δύνῃ.
Animam cura tui ipſius, inquantum potes.

Idem.

Ψυχὴν ἔθιζε πρὸς τὰ χρηστὰ πράγματα.
Animam aſſueſce ad vtilia opera.

Lucretius.

Cedit enim retro de terra, quod fuit ante
In terra, ſed quod miſſum eſt ex ætheris oris,
Id rurſum cæli fulgentia templa receptant.

Manilius lib. 4.

An dubium eſt habitare Deum ſub pectore noſtro,
In cælumque redire animas, cæloque venire?

Iacob. Bill. Anthol. Sacra.

Ancillæ inſeruit dominâ quicunque relicta,
Ecquis eum ſani pectoris eſſe putet?
Non ſani magis eſt animi qui mollia quærens
Carni, animam lenta tabe perire ſinit.
Ille miſer memori prorſus tollatur ab æuo,
Nec videat quæ ſunt præmia certa piis,
Qui viduæ ſæuus neglexit commoda: verum
Huic omnis ſterilem paſcere cura fuit.

¶ PHILOSOPHICAE SENTENTIAE.

Tutum iter eſt, iucundum eſt, ad quod natura te inſtruxit. Dedit tibi illa, quæ ſi non deſerueris, par Deo conſurges. Parem autem Deo te pecunia non facit. Deus nil habet. Prætexta non faciet: Deus nudus eſt. Fama non faciet, nec oſtentatio tui, & in populos nominis dimiſſa notitia. Nemo nouit Deum, licet multi malè de illo æſtiment & impunè. Non turba ſeruorum lecticam tuam per itinera vrbana ac peregrina portantium. Deus ille maximus, potentiſſimuſque ipſe vehit omnia. Ne forma quidem & vires beatum te facere poſſunt, nihil horum non patitur vetuſtatem. Quid ergo? animus, ſed hic rectus, magnus. Quid aliud voces hunc, quam Deum, in corpore humano hoſpitem? Hic animus tam in equitem Romanum, quàm in libertinum, quam in ſeruum, poteſt cadere. *Seneca ad Lucilium epiſt.* 13.

Surſum animum vocant initia ſua. Erit autem illic etiam, antequam hac cuſtodia exoluatur, ſi vitia ſua deſeruit, puruſque ac leuis in cogitationes diuinas emicuit. *Seneca ad Lucil. ep.* 80.

Nihil magnum eſt in rebus humanis, niſi animus magna deſpiciens. *Senec. in Prouerb.*

Ad hoc anima coniuncta eſt corpori, vt fruatur ſcientiis & virtutibus. Si autem cum feruore magno ſe inuenerit, benignè recipietur à ſuo creatore. Sin autem ſecus, relegabitur ad inferna. *Plato in Timæo.*

Ex ſanitate in anima fit ſanitas in corpore. *Ariſtoteles libr. 7. Metaphyſic.*

In

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

In quieſcendo & ſedendo anima fit ſciens & prudens. *idem lib. 7. Phyſicorum.*

Formæ eſt continere, materiæ vero contineri. *idem libr. 4. de Cælo & mundo.*

Anima eſt tanquam principium animalium. *idem lib. 1. de Ani.*

Paſſiones animæ variantur ſecundum variationem ſeu diſpoſitionem corporis. Quidam duris & magnis paſſionibus non mouentur, quidam vero mouentur paruis & debilibus. *idem.*

Intellectus vel eſt phantaſia, vel non eſt ſine phantaſia. *idem.*

Dicere animam gaudere vel triſtari, ſimile eſt, ac ſi dicat aliquis eam texere vel ædificare. *idem.*

Non quælibet anima poteſt intrare quodlibet corpus, ſed quælibet anima habet proprium corpus, quod eſt contra Pythagoram. *idem.*

Egrediente anima ex corpore, corpus expirat & marceſcit. *idem.*

Anima eſt ſubſtantia, id eſt, forma ſubſtantialis corporis. *idem.*

Anima mouet corpus ſecundum omnem differentiam poſitionis ſcilicet ſurſum, deorſum, ante, retro, dextrorſum, ſiniſtrorſum. *idem.*

Quatuor ſunt potentiæ animæ principales, ſcilicet vegetatiua, ſenſitiua, intellectiua, & motiua ſecundum locum. Hæc ſic ſe habent ad inuicem, quod vegetatiua poteſt eſſe ſine ſenſitiua, vt patet in plantis, & non è conuerſo: & ſenſitiua ſine motiua ſecundum locum, vt patet in quibuſdam animalibus conchylibus, & non è conuerſo. Et tam ſenſitiua quam motiua ſecundum locum poſſunt eſſe ſine intellectiua, vt patet in animalibus brutis, & non è conuerſo. *Ariſt. lib. 2. de Anima.*

Creatio corporis & membrorum eſt propter animam. *Ariſtot. lib. 2. de Animalib.*

Anima nobilior eſt corpore, & animatum inanimato, & viuum mortuo, & ens non ente. *idem.*

Anima naturaliter dominatur corpori, ſicut dominus ſeruo. *Ariſt. lib. 1. Politicorum.*

Vtile eſt corpus regi ab anima. *idem.*

Anima pretioſior eſt corpore, & omni poſſeſſione, & omnibus aliis bonis. *idem lib. 7. Politic.*

Bonum animæ pretioſius eſt omnibus bonis. *idem.*

Anima naturaliter delectatur in muſicis melodiis. *idem. 8. Politicorum.*

Si veritatem de anima cognouerimus, valde magnum nobis erit introductorium ad omnem veritatem & ad omnes partes philoſophiæ inſignes dat occaſiones. *Themiſt. ſuper 1. de Anim.*

Animarum originem manare de cælo inter recte philoſophantes indubitatæ conſtat eſſe ſententiæ. Et animæ, dum corpore vtitur, hæc eſt perfecta ſapientia, vt inde orta ſit, de quo fonte venerit, recognoſcat. *Macrob. lib. 1. ſuper ſom. Scipion. c. 9.*

Animas vero ex hac vita cum delictorum ſordibus recedentes æquandas his, qui in abruptum ex alto, præcipitique dilapſi ſunt, vnde nunquam ſit facultas reſurgendi. Ideo vtendum eſt conceſſis vitæ ſpatiis, vt ſit perfectæ purgationis maior facultas. *ibid. cap.* 13.

Tria ſunt enim, quæ ex animæ prouidentia accipit corpus animalis: vt viuat, vt decore viuat, & vt immortalitas illi ſucceſſione quæratur. *Macrob lib. 7. Saturnal.*

Quod autem ex hominum genere conſecratos, ſicut Herculem, & cæteros, coli lex iubet: indicat, omnium quidem animos imortales eſſe: ſed fortium, bonorumque diuinos. *Cicero lib. de Legibus.*

Ariſtoteles longe omnibus (Platonem ſemper excipio) præſtans & ingenio & diligentia, cum quatuor nota illa genera principiorum eſſet complexus, è quibus omnia oriantur: quintam quandam naturam cenſet eſſe, è qua ſit mens. *Cicero lib. 1. Tuſculanarum quæſtion.*

Maximum vero argumentum eſt, naturam ipſam de immortalitate animorum tacitam iudicare, quod omnibus curæ ſunt, & maxime quidem, quæ poſt mortem futura ſunt. Serit arbores, quæ alteri ſeculo proſunt, vt ait Statius in Synephebis: Quid ſpectans, niſi etiam poſtera ſæcula ad ſe pertinere? Ergo arbores ſeret diligens agricola; quarum adſpiciet baccam ipſe nunquam: vir magnus leges, inſtituta Reipublicæ non ſeret? Quid procreatio liberorum, propagatio nominis, quid adoptiones filiorum, quid teſtamentorum diligentia, quid ipſa ſepulchrorum monumenta, quid elogia ſignant, niſi nos futura etiam cogitare? *idem.*

Sin autem eſt quinta quædam natura ab Ariſtotele inducta, primum hæc & Deorum eſt, & animorum. *idem.*

Animorum nulla in terris origo inueniri poteſt: Nihil enim eſt in animis miſtum atque concretum, aut quod ex terra natum, atque fictum eſſe videatur: nihil ne aut humidum quidem, aut ſtabile, aut igneum. His enim in naturis nihil ineſt, quod vim memoriæ, mentis, cogitationis habeat, quod & præterita teneat, & futura prouideat: & complecti poſſit præſentia, quæ ſola diuina ſunt. Nec inuenitur vnquam, vnde ad hominem venire poſſint, niſi à Deo *idem.*

Nihil eſt animis admiſtum, nihil concretum, nihil coagmentatum, nihil duplex. Quod cum ita ſit, certe nec ſecerni,
diſcerpi, nec diſtrahi poteſt: nec interire igitur. Eſt e
quaſi diſceſſus & ſecretio, ac direptus earum partium
teritum iunctione aliqua tenebantur. *Idem.*

Humanus autem animus decerptus ex mente diu
nullo, niſi cum ipſo Deo (ſi hoc fas eſt dictu) compara
lib. vlt. Tuſcul. quæſt.

¶ Apophthegmata.

Phocylides, anima immortalis eſt, inquit, viuitque perp
ſeneſcit vnquam. *In præceptis ſuis.*

Epicharmus, ſi anima bonus es, mors nocere tibi non po
uet ſpiritus tuus in cœlo beatus, &c. *Apud Clement. alex.*

Pythagoras, aurigam animam optimam ſi corpori co
vbi derelicto corpore ad liberum æthera perueneris, eris im
lis, &c. *In aureis verſibus.*

Socrates, hominem ipſum animum eſſe dicebat, corpu
nihil aliud, quam animi organum, vel domicilium, aut
dicam ſepulchrum, ac carcerem: vnde cum emerſerit, tum
ſui iuris eſſe, multoque quam antea felicius viuere. *Eraſ.*
mat. de Morte.

Idem, quum hora mortis ei immineret, rogatus à Criton
modo vellet ſepeliri: Multam, inquit, ô amici, operam fruſ
ſumpſi. Critoni enim noſtro nondum perſuaſi, me hinc
rum, neque quicquam mei relicturum. Veruntamen, ô C
aſſequi poteris, aut ſicubi nactus eris, vtcunque tibi videtur
Sed mihi crede, nemo me veſtrum quum hinc exceſſero,
tur. Senſit Socrates, animum eſſe hominem: corpus nihil al
quam animi vel organum, vel domicilium. Eoque ſtulte f
los, qui ſolliciti ſunt, quomodo ſepeliantur. *Bruſ. lib. 4. c. 1.*

Idem, iam damnatus, iudicibus dicebat: Anytus quidem
tus (accuſatores enim eius fuerant) interficere me poſſunt,
commodo aut detrimento minime afficere. Pia homini
ſententia, ſentientis tyrannos pro ſuo quidem arbitrio in
hominum ſæuire poſſe, aſt in animam, quæ immortalis eſt,
omnino poteſtatem habere. *Bruſ. lib. 4. c. 1c.*

Philiſthio, anima ſapientis (inquit) Deo coniungitur. A
non mors, ſed mala vita perdit. *Ant. & Max. ſer. de anima.*

AEgyptius Monachus, quum nuntius veniſſet, qui patris m
annuntiaret, reſpondiſſe fertur, Deſine blaſphemare, & im
qui: pater enim meus immortalis eſt. *Niceph. lib. 11. c. 45. E*
ſtor. ex Euagrio.

¶ Similitudines.

Vt corpus eſt inſtrumentum animæ: Sic anima eſt inſtrum
Dei. *Plutarch.*

Vt auis capta, ſi diutiuſ alatur in carcere, etiamſi dimittat
det eo redire: ſic animus diu verſatus in hoc corpore, non fa
uellitur. At puerorum animus lubentius euolat. *Plut.*

Quemadmodum igni ſi extinctam ſubito facem admoue
tim redaccenditur: ſic animus, ſi ſtatim euolet à corpore, faci
in ſuam naturam. *Plut.*

Qui è ſeruitute manumiſſi ſunt, quæ dominis ſolent
cum ſeruirent, ea faciunt ſibi ipſis, ſuoque arbitrio & præſid
nunc anima alit corpus multo labore, multis curis, poſt
libera, ſeipſam alet contemplatione veri, nec ab ea poteri
Plutarch.

Vt qui in alieno habitant, multis aguntur incommodis ſe
de aliqua domicilij parte queruntur: Ita animus nunc de
nunc de pedibus, nunc de ſtomacho, nunc aliud de alio quer
gnificans ſe eſſe non in ſuo domicilio, ſed vnde breui ſit e
dum. *Seneca.*

Vt ex barba capillos detonſos negligimus: ita ille diuinus
egreſſurus hominem, quo receptaculum ſuum conferatur,
lud exurat, an feræ diſtrahant, an terra contegat, non magis p
ſe pertinere, quam ſecundas ad editum infantem. *Senec. epiſ.*

¶ Exempla Biblica.

Immortalitatis animæ exempla: in Henoch, *Geneſ. 5. verſ*
Abrahamo 25. *ver.* 7. 8. Iſaaco, 35. *verſic.* 29. Iacobo, 49.
Apparitione Dei Moyſi facta. *Exod. 3. verſ.* 15. 16. Quo ip
bat & Christvs reſurrectionem futuram, & ſanctos
tuos Deo viuere, *Matth. 22. Verſic.* 31. Core cum complic
Num. 16. Verſ. 31. 32, *Pſalm.* 106. *verſi.* 16 17. Saul, 1 *Sam.* 28.
Nam ſi Saul credidiſſet Samuelem, quoad animam ex
non petiuiſſet eum exuſcitari. Dauide, 2. *Sam.* 12. *Verſic.* 22.
18. *Verſic.* 33. Vnde Auguſtinus in libro de doctrina Chriſtia
quit: Non orbitatem filii doluit Dauid, dum luget Abſalo
lium: ſed quia nouerat, in quas pœnas tam impie adultera
ricidalis anima raperetur. In Regibus, qui dormiuiſſe cum
bus ſuis dicuntur: Roboamo, 1. *Regum* 14. *Verſic.* 31. Ioſap
ver, 51. Ioram, 2. *Reg.* 8. *verſic.* 24. Iehu, 10. *Verſ.* 25. Ierobo
verſ. 13. Manahem. 15. *Verſic.* 22. Ioatham, *verſic.* 38. Achaz

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

21.Manaſſe,21.18.Abia,2.*Reg.*15.8.Ozia, 2. *Paralip.* 2.*v.* ſequitur,eos viuere poſt mortem corporis, & in vniuerſali tandem reſurrecturos, vt id in dormientibus apparet. ſuſcitatis à mortuis,ab Elia,1.*Reg.*17.*v.*22.Eliſæo 2.*Reg.*4. 21. CHRISTO, *Matth.*9.25. *Luc.*7.15. *Ioan.* 11. 43. Petro, Paulo,20.10.Præterea in Elia,2.*Reg.*2.*v.*9.11.Tobia,*Tob.*2. *Iob.*13.*v.*15.& 19.*v.* 25.In damnatorum verbis, *Sapient.*5. *Vide Sap.*3.*v.*1.Nabuchodonoſor,*Eſa.*14.*v.*8.9.11.*&c.* Eleazar *Macch.*6.20.Septem fratribus, 2. *Macch.* 7. *v.*9.14.36.Razia, *Macch.*14.*ver.*46. Ex dicto CHRISTI, *Matth.*10.28. In CHRISTO reſurrectionis & vitæ æternæ auctore, *Pſalm.*31.6. *Matth.* 27. *Luc.*23.46.Lazaro & diuite, *Luc.* 16. *v.* 22.23. Villico iniquitatis *Luc.*16.9. Latrone ad dextram CHRISTI pendente, *Luc.* 23. *Vide* 1.*Corinth.*15.*v.*12.1. *Theſſ.* 4.*v.* 13. 14. 1. *Tim.* 4. *v.*8. *Hebr.*

¶ PROFANA EXEMPLA.

Alphonſus rex,maximum argumentum immortalitatis ſibi videri dicebat,quod corpora in hac vita decreſcere,ac per omnia mēbra ſuos quaſi fines & terminos habere videret:animos vero quanto ad annos accederent,tanto magis intelligentia, virtute & ſapientia creſcere.*Panorm.l.*4. *de Alphonſi rebus geſtis.*

Fridericus Imperator: in Auſtria cum obiiſſet vnus ex primoribus, annos natus tres & nonaginta, qui vitam inter voluptates ſic egiſſet, vt nulla vnquam valetudine offenſam duxiſſet, ignotaque illi omnis calamitas, omnis mœſtitia fuiſſet, idque Friderico Cæſari narraretur: Et hinc, inquit ille, immortales animas cenſere licet. Namque ſi Deus eſt, qui hunc mundum gubernat (vt Philoſophi & Theologi docent) eumq́ue iuſtum eſſe nemo negat, profecto alia loca ſunt,ad quæ poſt mortem animæ migrant, ibique pro factis aut mercedem aut pœnam accipiunt.Nam hic nec bonis ſua præmia,neque malis ſua ſupplicia reddi videmus.*Aeneas Syluius.*

Cyrus, moriens filiis ſuis ait,Nullo modo filii hoc vnquam mihi perſuaſi, vt animus viuat, donec fuerit in corpore mortali: quum vero hoc ſolutus fuerit, moriatur. *Cicero in Catone Maiore ex Xenophonte.*

*Thraſeas.*Nero quum non tantum in alios, ſed in matrem etiam quam nouali fraude curauerat,crudeliſſime ſæuiret,P. Thraſeas Petus Romanorum fortiſſimus dicere ſolebat:Nero quidem me occidere poteſt,perdere autem nequaquam,innuens quidem,Neronem tyrannum cruentiſſimum poteſtatem habere graſſandi in corpora ſuorum,animam autem (quæ immortalis eſt) nequaquam lædi à quocunque homine poſſe.*Xiphilinus in Nerone.*

Anaxarchus,à Nicocreonte Cypri tyranno captus,& malleis ferreis in ſaxo excauato contuſus: Tunde,inquit,tunde probe Anaxarchi carnes & oſſa,ſiue(vt alii) follem: Anaxarchum nequaquam lædes. Sentiebat autem philoſophus clariſſimus tyrannum quidem poteſtatem habere, vt pro arbitrio crudelitatem ſuam exerceat in corpora hominum,animum tamen immortalem ſemper fore, extra omnium tyrannorum imperium. *Philo Iudæus in libro, Quod omnis probus liber.& Bruſonius l.*2.*c.*1.*ex Plutarcho.*

Gorgias Megapolitanus, quum in morbum periculoſiſſimum incidiſſet,interrogatus, num libenter mori vellet? Quidni? ait. Videbo enim poſt mortem viros in omni ſcientiarum genere doctiſſimos, ex philoſophis Pythagoram, ex hiſtoricis Hecatæum, ex poetis Homerum,ex muſicis Olympum, qui ſuis literarum monumentis nomen ſibi immortale pepererunt. *Aelianus lib.*58. *de varia hiſtoria.*

Barbara Sigiſmundi Imp: vxor, cum Epicuro ſummum bonum in voluptate ponebat:ſimiliterq́ue atque Sadducæi de immortalitate animæ nihil plane credebat: ſed tam ſuperos quam inferos ridebat. *Aeneas Syluius lib.*28.

Demonax philoſophus:percontanti,qualia putaret eſſe apud inferos: Expecta, inquit: & ſimul atque illuc venero, per literas tibi ſignificabo omnia:impie ſentiens,nullos eſſe inferos. Nec enim credebat animarum immortalitatem.*Eraſmus lib.*8.*apoph.*

Iacobus de Canis,medicus Florentinus multi nominis: cum ex philoſophiæ principiis animam mortalem eſſe ſibi certo conſtare ſemper affirmaſſet:morti tamen proximus dubitare cœpit,iamq́ue animam agens,inquit:ſit necne,mox ſciam. *Ioan. Bapt. Gellus ſermone in dialogo Chimarico.*

¶ SCRIPTORES.

De anima,Libri 3. *Ariſt.*Plato *in Timæ. Ioan. Ludouici Viuis Libri tres. Ammerbachij libri* 4. *Philippi Melanchthonis l.* 2. *Gregorius Nyſſenus lib.*2.*operis de philoſophia vel homine.* De viribus animæ idem *lib.*4.*eiusdem operis.*De animæ eſſentia. *libri* 2. *Plotini. Eiusdem de anima Enneas quarta.Eiusdem de animæ dubijs l.*3. *Idem de immortalitate animæ liber vnus. Vide præterea Aelianum in Varia Græc.f.*17. *Anton. Monach. lib.*1.*ſerm.*55. *Crinitum lib.* 9. *cap.*11. *Auicennam lib.*6.*Lucretium lib.*4. *Marſilium Fic.lib.*1. *cap.* 10.& *lib.*2.*cap.* 8. *Speculum animæ Henrici de Haſſia. Cælium Rhodig.lib.*20.*cap.*9 *l.*21.*c.*11.*Cornel. Agrippam lib.* 2.*cap.*28.*Plutarchum de placitis philoſophorum*, 4. 2. & 3. De origine animarum *Auguſt.l.* 4.*Tomo* 7. *operum eius*, *Item epiſt.*27. & 157. *Zamolxidis doctrinam de anima medela. Cæl.Rhodig.lib.*7.*c.*7. *Plures auctores quære in pandectis Geſneri, Tit.* 9. *Phyſicor.* De animæ mortalitate & immortalitate, *Lucret.l.* 3.*Plin.l.*7. *Ariſt.in l.de anima. Plato in Phædone,in Phædro,in Epinomide lib.*10.*de Repub. Cicer. in dialogo de Senectute.*1.*Tuſc.Macr. comment.in Som. Scip.* Animam proprie & eſſe eam & dici, quæ ratione vtitur: cæteris tantum appellationem cum hoc eſſe communem oſtendit, *Gregorius Nyſſenus cap.* 15. *De opificio hominis.*Animas non tres,ſed vnam eſſe in homine,*Idem Nyſſenus eodem lib.p.*153. De immortalitate animæ vide quoque elegantem Dialogum, *Nicolai Leonici Thomæi, qui inſcribitur Bembus.*

Animal.

¶ DEFINITIO. ET ETYMOLOG.

ANIMAL humidum eſt, & calidum, & huius viuere tale eſt, *Ariſt.de long.& bre.vit.c.*3.

Animal eſt corpus animatum. *Idem* 3.*c.*1.*tex.*63.

Animal eſt ſubſtantia animata ſenſibilis.*Porph.*5.*voc.c.*4.

Animal eſt corpus nutribile ſenſitiuum ſenſu tactus. *Auer. de partib.animal.c.*1.

Animal, ab anima. Eſt ſubſtantia animata ſenſibilis. Hebr. *Chaiiah*,i.animal viuens,beſtia, fera. Eſt generale nomen omnium viuentium,& rarius tribuitur hominibus.A verbo *Chaia*, vixit, reuixit, viguit, naturalem habuit vitæ vigorem, metaphoricè conualuit,ſanitati reſtitutus eſt: quæ enim conualeſcunt ex graui morbo reuiuiſcere videntur.Idem ſignificat,quod *Chaſai*,vixit,vita potitus eſt naturali: & affinitate alludit ad *Churua*, illuſtrauit: nam res illuſtrata apparet vitæ reſtituta. Nec multum differt ab *Haia*, fuit: nam quemadmodum habet aſpirationem duriorem, ita quoq; ſignificationem vegetiorem:non enim ſignificat tantum aliquid eſſe,ſed & vegetari ſeu viuere in ſuo eſſe. Hinc pro Iod. Græci vſurpant Gamma literam eiusdem,inſtrumenti,vt ὑγιαίνω ὑγιάζω, conualeo,ſanus ſum:item ἰάω ἰάομαι,ſano,medeor ad conſeruandam vitam, vigeo, &c. *Chaiiah* etiam vita appellatur ab Hebræis, à verbo *Chaiai*:animal vero à verbo *Chaia* deducitur.

Animalia imperfecta ſunt quæ nata ex putri materia non indigent ſexu,cum non generent, *Alb.Mag.veg.*1.*tr.*1.*c.*4.

¶ DIVISIO.

Plato & Ariſtoteles quatuor genera animalium dicunt. Et ipſe mundus animal eſt,terreſtria,aquatilia,volatilia, cœleſtia. Etenim & ſtellas animalia eſſe,& ipſe mundus animal rationale immortale.

Omne animalium genus in ferum & manſuetum eſt diſtinctum. Quæ enim ſic natura inſtituta ſunt, vt manſueſcere poſſint, domeſtica appellata ſunt,cætera vero ſylueſtria. *Plat.in Poli.*

Animalia differunt moribus.Nam alia ſunt mitia,remiſſa, & minime peruicacia,bruta omnino,vt onager.Alia ingenioſa ac timida vt cerui,lepores, cuniculi. Alia illiberalia, perfida, inſidioſa, vt ſerpentes. Alia liberalia,fortia,& nobilia,vt leones. Alia generoſa, ferocia, inſidioſa, vt lupus. Nobile enim id eſt, quod ex bono prodiit genere, generoſum autem quod non à ſua natura degenerarit. Et alia aſtuta,malitioſa, callida, vt vulpes. Alia animoſa & amantia, & aſſentatoria, vt canes. Alia mitia & manſuetudini addicta, vt elephantes.

¶ LOCI BIBLICI.

Animalia omnia à Deo creata,*Gen.*1.25. Animalia munda quæ, *Leu.*11.3.*Deut.*14.*v.*4.5.6. Immunda quæ, *Leuit.*11.4.*Deut.*14. 7. Animalia, quæ humanum ſanguinem fuderint, punienda, *Gen.* 9.5. *Exod.*21.28.Animantum eſca,*Gen.*1.29.*Pſal.*104.*v.*14.& 147.8. Animalia quatuor diuinæ maieſtatis gloriam celebrantia, *Apoc.*4. 8. Animalis homo,*Rom.*8.*v.*6.1.*Cor.*2.*v.*14.

¶ PATRVM SENTENTIÆ.

Senſus melior in brutis quam in hominibus. *Auguſt.de quanti. anim.*

Beneficiorum Dei animalia etiam partem habent.*Idem.*

Animantia fecit Deus propter hominem: hominem autem propter ſeipſum.Si ergo animalibus miniſtrat propter hominem,quomodo hominibus non miniſtrabit propter ſeipſum? *Chryſ. in Gen. hom.*28.*idem in Matth.*

Vniuerſis animalibus data eſt ratio,brutis tantum ad vitam tuendam,homini autem ad propagandum. *Lactantius.*

¶ POETICAE SENTENTIAE.

Ouid.2.Pont.7.

Qui ſemel eſt læſus fallaci piſcis ab hamo,
Omnibus vnca cibis æra ſubeſſe putat.
Sæpe canem viſum longè fugit agna. lupumq;
Credit,& ipſa ſuam neſcia vitat opem.

K Idem

UNIVERSITÄTS-BIBLIOTHEK PADERBORN